

УТВЪРЖДАВАНЕ НА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И СОЦИАЛНО
ВКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИ ХОРА В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

Програма МЛАДЕЖ

Дейност 5
ПОДКРЕПЯЩИ МЕРКИ

Доклад за методическата структура

Увод

Като участник в проекта “Утвърждаване на неформално образование и социално включване на млади хора в неравностойно положение” Сдружение с нестопанска цел “Еквилибриум” започна изучаването на темата за институциите и организациите на Европейския съюз в контекста на създаване и пилотно прилагане на методика за неформално обучение. Методиката е насочена към осъществяването на целите на проекта, изразени по следния начин в Меморандума за споразумение, подписан съвместно от “Еквилибриум” и ARSIS – Асоциация за социална подкрепа на младежта - Гърция

“...повишаване на уменията на младежите в риск, подобряване на тяхната представа за самите себе си и на самооценката им с цел предотвратяване на социалната маргинализация и борба с отпадането от училище.”

Методиката на “Еквилибриум” е създадена в отговор на образователната среда, в която се намираме, и като противодействие на балканската парадигма за благосъстоянието на децата, характеризирани с бавно изоставяне на традиционния подход на принуда и ограничения спрямо деца, които са социално онеправдани и/или имат затруднения в обучението. Ние далеч не виждаме в институционалната култура да е залегнало желание за максимизиране на потенциала на всяко дете.

Българската образователна среда

Екипът на “Еквилибриум” включва специалисти по работа с деца и младежи, които са в неравностойно образователно / социално положение. В едно изявление на нашата интернет-страница казваме, че “младежите не постигат успехи в училище и в социалните си взаимоотношения поради разнообразни причини. Проблемът е особено остър в страни като България, където се опиват да моделират хората от по-младото поколение посредством авторитарен или шовинистичен натиск.”

В характеристиката на държавната образователна система, която дава проф. Анна-Мария Тотоманова, се заявява, че “много наблюдатели посочват, че в българските класни стаи все още доминират механичното наизустяване, авторитарните учители, теорията без практика и има много малко възможности децата или подрастващите да упражняват своите творчески способности и уменията си да решават проблеми” (“Ролята на българските университети в трансформиране на обществото”, 2002).

Много малко младежки дейности не са подложени на влиянието на образователната институция, която се държи като чудовище с много пипала, от което произтича следното:

- При повечето младежки дейности преобладава духът на конкуренция и преследване на награди
- Отсъства прозрачна многостранна връзка между училищата и местните организации, предоставящи образователни услуги, която би довела до разширяване на образователните хоризонти
- Младежките дейности се хомогенизират и пропиват с национализъм
- Съществуващ изключително недостатъчно дейности, ръководени от младежи: младежкото участие често е проформа или елитарно
- Организациите зависят от одобрението на училището за привличане на качествени членове
- Съществуват ограничени възможности за неформално обучение или структурирано обучение на деца от бедни общности

Участието на “Еквилибриум” в този проект се приема като част от усилията ни за преодоляване на тези недостатъци.

Предизвикателството пред “Еквилибриум”

Както се посочва в увода, работата на “Еквилибриум” беше да представи темата за институциите и организациите на ЕС в един неформален контекст, като се използват средствата на емпиричното или интерактивното обучение. Трябваше да работим с подрастващи в неравностойно положение от общности, характерни с определена степен на социални лишения. Трябваше да покажем важността на тези въпроси за живота на децата – да ги свържем с аспектите на тяхното ежедневие.

В допълнение, поради преобладаващата методика на преподаване, децата в българските училища просто не знаят как да имат *интерактивно* поведение спрямо педагозите. Това ограничава развитието на съществени жизнени умения, а именно:

- Гласно изразяване на мнение (без да звучи като арогантен или предубеден възрастен)
- Формулиране на аргумент
- Водене на спор и постигане на компромис
- Отстояване и упоритост в отговор на ненужни препятствия
- Сътрудничество като член на екип
- Умение да не се приемаш прекалено на сериозно
- Признаване на ценното предимство на хумора при насърчаване на ученето, новаторството и груповата сплотеност
- Признаване на авторитет въз основа на валидни критерии (знание, опит и лидерски умения)
- Мислене извън стереотипа и отдалечаване от формулите (точно способностите, които са нужни на тези с ограничен избор – в неравностойно положение).

Макар и поставени пред сериозно изпитание от задачата, ние видяхме ползата от това да изучим границите на неформалното обучение под формата на уъркшоп и да видим дали можем да намерим достатъчно лек подход към една суха в същината си тема, утежнена от факти и цифри.

Ето как дефинирахме работата си:

Ако “Еквилибриум” може да ангажира една група от “необучаеми” деца с тема, която има способността да отегчава една зала с професори, ние изпращаме ценно послание на педагогическата общност.

Нашият подход

Работата ни беше да направим нещо повече от просто посочване на различните институции и младежки инициативи на ЕС и дефиниране на функциите им. Освен това, “Еквилибриум” не можеше да наложи своята култура на комуникация на аудиторията от подрастващи. Значителна част от нашата целева група изпитваше затруднения с ученето, кръшкането беше сериозен проблем, а антипатията към нормите в клас беше очевидна. Тези деца показват процес на мислене, свързан с преобладаващо “устна” култура, отразяваща техните собствени версии на уличния език и склонност да прихващат информацията, която смятат за важна, от устни източници. Тези от нас, които работят в общността на нестопанските организации, получават

значителна част от информацията си от четене, като създават култура на процес на мислене тип “разпечатка”.

Тривиалните “неформални” уъркшопове използват трикове, взети от най-разнообразни източници и от клиширания свят на маркетинга, които постепенно са се превърнали в рецептурници в ръцете на нестопанските организации и на организациите, занимаващи се с обучение. Те са част от набора с инструменти.

За съжаление, повечето от готовите учебни помагала за институциите на ЕС, които сме виждали, са силно зависими от тази “печатна” култура. Дотолкова, доколкото трябва са съобщаваме факти за европейските институции, самата тема предполага тази концептуализация, с използване на схеми и презентации в точки и подточки, но беше твърде малко вероятно това да може да послужи за задържане на вниманието на въпросните младежи, да не говорим за въодушевяване. Изобретателността на мултимедията може да успее да грабне вниманието за 5 минути, но може би това не беше ключът за успеха на това начинание.

Нашумелите похвати за правене на постери на флип-чарт, “мозъчни атаки” (и подобни дейности) лесно могат да доведат до прекаляване в нашето желание да избегнем дидактическите обяснения. “Еквилибриум” трябваше да създаде многостранен подход, при който се използва най-доброто от общоприетите алтернативни методи на обучение – формални и неформални, както и да използва елементи от други видове изпълнителски изкуства, приложими в обучението. В края на краищата, това трябваше да бъде изключително изпълнение, за да може една сива тема да стане цветна. Обърнахме се към света на театъра и детската литература.

Започнахме селективно да включваме фактическа информация в интерактивен формат, като се стремяхме да следваме следните критерии:

- Силно персонализирано и динамично
- Използва техниките на театралното представление – разказ/кабаре/пантомима
- Изненадва очакванията, без да създава объркване или непоследователност
- Включва хумор и непочтителност
- Дава кратки самостоятелни пакети с разнообразни дейности

Все пак решихме да използваме PowerPoint, за да

- създадем постоянен сменящ се фон
- подсилим представяните устно подробности
- създадем приемственост и усещане за последователен процес

(Един уъркшоп бързо ще дегенерира в хаос, ако няма достатъчно силни връзки между дейностите).

Принципи на структурата

Театрални средства

Много хумор

Добро визуализиране

Разнообразие и съдържание

Място за импровизации

Но... дава информация и провокира мисленето

Продължителност на уъркшопа

Основната част на материала може да се представи в три сесии от по половин ден, като вторият следобед се използва като аналитично заключително занимание.

Та така -

Ден 1 – сутринта – занимание 1; обяд; следобед – занимание 2

Ден 2 – сутринта – занимание 3; обяд; следобед – приключване

Екипът

Трудно е да се достигне стилът на представяне, към който “Еквилибриум” се стреми, без екип от поне 5 възрастни, като един от екипа е основният фасилитатор.

Причини -

- Доста движение, театралност и ролеви игри (хората трябва да представят характери)
- Подготовка и поставяне на материалите – помощни материали и оборудване
- Бързи смени, при които трябва веднага да са на разположение материалите и оборудването

Размер на групата и възрастов диапазон

Групата може да бъде приблизително 15 деца на възраст 12-16 год.

Начало на заниманието – стопяване на ледовете

Оборудване

С цел бързина и удобство за това упражнение използвахме мултимедийна система – слайдове на PowerPoint, прожектирани на екран. Може да се направи и с подготвени постери на флипчарт.

Изпълнение

Процесът на стопяване на ледовете не е обгърнат от кой-знае каква тайнственост. Той просто означава занимаване с нещо ново с помощта на процес на представяне, като същевременно децата имат време да се настроят към обстоятелства, с които те най-вероятно не са свикнали. Освен това фасилитаторите имат възможност да преценят динамиката на групата и да определят как ще участва всеки един. Не съществува никакъв *правилен* или *най-добър* начин да се направи това.

Няколко международни младежки организации (напр. ИМКА) препоръчват използването на специални игри в самото начало на заниманията, и на тяхната интернет-страница могат да се намерят примери за такива игри. Тези игри предизвикват незабавно усещане за забавление, а правилата дават чувство на сигурност – децата разбират какво се очаква от тях в ситуация, различна от училище. В тази ранна фаза на работата това е много важно.

Игрите са с редуване, с кратки изпълнения, като това създава чувство за *справедливост* – всеки прави **едно и също** (или подобно) нещо.

Важно е и възрастните фасилитатори да участват. Опитът ни показва, че децата реагират много благоприятно, когато фасилитаторите се представят напълно и безрезервно, като използват

едни и същи критерии като тези за младите участници. Така че, ако децата посочат хобитата си, и възрастните трябва да направят същото. Този процес на *реципрочност* е изключително важен елемент при фасилитирането на неформално или емпирично Учене.

За някои възрастни това е трудно, **но няма нужда човек да е авторитарен или дистанциран, за да поддържа авторитета си.** Ефективността на емпиричното обучение спада, ако “разстоянието” между учителите и обучаемите е прекалено голямо. Трябва, обаче, да се има пред вид, че правенето на уъркшоп за тийнейджъри не означава, че фасилитаторите трябва да се държат като тийнейджъри. Малко са хората, които са родени майтапчии, и групата ще се измори, ако някой постоянно *преиграва*.

За този уъркшоп направихме на PowerPoint-овски слайдове закачливо CV за всеки фасилитатор, като кулминацията на всяко едно е обявяването на “най-лошия навик” на конкретния човек. Това беше направено, за да се създаде рецепта за по-нататъшни глупости, напр.

Лоши навици? Деси обича всичко да е спретнато, чисто и лъскаво (включително и учениците). Предупредени сте!!!

Представянето на различните възрасти членове на екипа кулминира в покана децата да се представят -

Слайд 1

Запознахте се с екипа

Хайде сега вие да се представите един по един

Как се казваш и кой е най-лошият ти навик?

Слайд 2

Хайде да сложим на всекиго прякор, свързан с лошия му/й навик.

През остатъка от деня всички носеха значки и прякора си (напр. Дейвид, който постоянно прегръща хората, стана “Казанова” на един от уъркшоповете). Купихме баджове - които децата можеха да си вземат за спомен, но бележки - стикерчета също вършат работа.

По този начин определихме тона за останалата част от работата и създадохме разбирателство в групата, както и между възрастните и младежите.

Занимание 1 – Конструирание на местната историческа/културна предистория на влизането в ЕС

Скоро ще стане ясно, че следващата подробност се отнася до България – ето защо няма да става за други държави. *Принципът* е добър, така или иначе – определят се важни събития в близката история на страната като стъпки към присъединяването към ЕС, като същевременно се прави и културен портрет.

Една от групите, с които работихме, беше типична за турското малцинство в България. Това обаче не ни накара да заобикаляме теми, свързани с освобождението на България от Османската империя. Точно както не възнамерявахме да замазваме и факта, че много от поколението на родителите, бабите и дядовците са на противоречиво мнение по отношение на влизането в ЕС, като за това има исторически причини, предшестващи комунизма. “Еквилибриум” е напълно безразличен към политическата коректност. Може да се постигне много чрез провокиране и подмамване, предизвикване и дразнене, когато се работи с тийнейджъри. Това важи с особена сила, когато трябва да се изгонят демоните в маргинализирани групи. Хуморът е ключът.

Страшни истории е една серия илюстрирани книжки, издадени най-напред във Великобритания. Те са създадени с идеята децата да се заинтересуват от история, като въпросите се третират с подходяща за децата непочтителност и мъничко сатира. Занимават се с това, което е тривиално, необичайно, кръвожадно или неприятно. Авторът е Тери Диъри, а комиксите са на Мартин Браун и Филип Рийв.

Искахме да направим такова необичайно представяне и на дългия път на България към членството в ЕС. Берлинският конгрес през 1879 год. е очевидна отправна точка по много причини, но най-вече защото -

- Там се представят Великите сили на Европа преди разпадането на различните европейски империи и нов поглед към националните държави
- Там говорят за това, което Ото фон Бисмарк нарича “европейски въпроси” преди съществуването на ЕС Какви са тези въпроси?
- Дава графично представяне на европейските сили, които налагат властта си върху зараждащи се нации

Ето предисторията -

Обратното броене преди свободата на България

1652 – Паусий от Хилендарския манастир (на Атонската планина) пише “История славянобългарска”.

1828 – Започва първата руско-турска война

1870 – Започва организирано движение за национално освобождение

1876 – Априлското въстание води до жестоката гибел на много обикновени селяни. Великите сили на Европа са шокирани и пристъпват към действие.

1876 – Провежда се среща в Константинопол, но османците отказват да дадат на България допълнителни свободи. Русия постига тайно съглашение с Австро-Унгарската империя, което им позволява да навлязат в България.

1877-78 – Води се Освободителната война.

1877-78 – Води се Освободителната война.

България е свободна да стане нация.

ГОЛЯМО РЪКОПЛЯСКАНЕ

Но нещата решително се объркват -

Сан-Стефанският договор прави България най-голямата държава на Балканите, но нещата скоро се променят...

Бисмарк заявява, че договорът от Сан Стефано би бил наред, ако не пречи на някои "европейски въпроси". Говори за "европейски въпроси" преди съществуването на ЕС. Какви са тези въпроси?

Някои европейски страни искат "да държат руснаците далеч от Турция и да не създават идеален живот на турските християни." Тези думи са изречени от Бенджамин Дизраели, Министър-председател на Великобритания.

Споменатите “въпроси” притесняват Великите сили (понякога се припокриват, но често са взаимно изключващи се).

Разбира се, акцентът на нашето внимание беше другаде, но дори и днес неприязънта към Берлинския договор продължава да се процежда под повърхността. Българските националисти все още продължават да смятат хората в Македония преди всичко българи.

Този въпрос се съотнася и с по-късния проблем на демографските последици от разпадането на империите и изолирането на малки общности от определен етнос на значително разстояние от нацията, в която техните среди представляват мнозинство (причина, не по-лоша от всички останали, да се говори за “европейска идентичност”).

Дейност

Децата може да се поканят да направят план или да нахвърлят сценарий за театрално представяне на събитията около Сан-Стефанския договор и неговата промяна на Берлинския конгрес. Трябва да бъдат помолени да не обръщат внимание на действителните исторически личности (Бисмарк, Дизраели, Александър II), а да помислят как да пресъздадат в метафори различните, както в “*Страшни истории*” на Диъри.

Пример: Могъщата някога Османска империя е на път да стане “болникът на Европа” поради това, че не се индустриализира, че е остаряло феодална, има културна стагнация и деградирал двор и харем.

Дайте на групата достатъчен брой отрицателни оценки въз основа на цитати от онзи период.

След като накълцат всяка империя / култура на парченца, децата могат да се помолят да изберат един “играч” (напр. Британия) и да защитават интересите ѝ като адвокати. Могат да им се подсказват предположения за “облекчаващи обстоятелства” (напр. Заплахата, че Русия ще контролира Босфора, финансов интерес при подкрепата на османците и подкрепата за икономическа реформа).

Бележка: Това може би изглежда малко много за тийнейджъри, но може да се направи с похватите на сапунените опери, и групата ще разбере.

Занимание 2 – Разпадането на империите

Тази карта показва как изглежда Европа след решенията, взети през 1879 год. в Берлин.

Сравнете тази карта с карта на съвременна Европа.

Има различни начини да се направи това -

- Раздайте копия от различните карти на членовете на групата

- Сложете карти с размера на постери една до друга
- Покажете двете карти една до друга на слайд на PowerPoint

Задача: Каква е основната промяна на формата на Европа?

Урок: Разпадането на империите. Нов поглед към националните държави.

Обект на интерес: Коя е първата национална държава на европейския континент?

Голяма сламка – основана е през 681 година.

БЪЛГАРИЯ

Шага

Великият момент

Аспарух достига Дунава.

Местните хора са заети, когато той пристига.

жените

Дискусия: Европа сега е континент с много култури, но с по-малко разграничени култури. Децата се подканят да помислят за изводите от това.

Какво е “култура”?

Хората се учат. Знанията, вярванията и маниерите на поведение могат да се предават от поколение на поколение.

Това създава “културата” – това е начинът, по който групи хора

- Се самоопределят
- Се сравняват с другите
- Показват, че са различни от другите

Култура и националност едно и също нещо ли е?

Не съвсем.

Човек принадлежи към различни групи. Всяка си има своята “култура”. Нашето поведение се променя съобразно културата.

Освен това, много страни имат сходни култури.

В много европейски страни има хора от много култури по света (не всички са европейски).

Дискусия: Има ли смисъл да се говори за “европейска култура”? Защо някой ще иска да прави това? Това изкуствена идея ли е? Важно ли е да се защитава местната култура?

Това ни води към въпроса за съгласуването

- с местните интереси
- с националните интереси
- с европейските интереси

Разглеждането на този въпрос трябва да е на разбираемо за децата ниво. Избрахме сценарии, които могат да се представят по забавен начин.

- Скорошното повишаване на акциза за ракия и породените от това протести по селата (законът противоречи на местната традиция).
- Спекулативното предложение да се въведе нов символ във **фонетичната азбука** (кирилицата), за да се отрази звук, който е заемка от много невероятен източник: галски

– Шотландия / саами – Финландия (ефектът на интернационализма върху “чистотата” на регионалните/националните езици).

- Би ти ви е купена от Скай ти ви и в резултат Слави Трифонов (много популярен шоумен и музикант) е уволнен и заменен от Рики Жервез – британският комедиен актьор/писател, който става популярен в България (хомогенизиране на популярната култура).

Всеки сценарий може да се представи във формата на комедиен скеч –дебат или състезание между поддръжниците на **За** и **Против** (напр. Български селянин на определена възраст, наконтен с кожена шапка и лентички за военна служба в разгорещен дебат с Мариан Фишер Боул, европейският комисар за селско стопанство и развитие на селските райони).

Задача: Сега в ЕС има 27 държави. Кои са те?

В началото са шест, които се обединяват през 50-те години на ХХ век и се наричат “Европейска общност”.

Между 1973 и 1986 се присъединяват още шест.

Тези 12 държави са представени чрез 12-те звезди на флага.

Сега има 27 държави в ЕС, но няма планове да се сменя флагът.

Смятате ли, че това е добро решение?

Разделете се на 2 отбора. Определете капитан на отбора. Всеки отбор има списък от 30 държави. Кои три държави от списъка не са все още членове на ЕС?

(Дванадесетте “звездни” държави са оцветени в синьо на вашите листи).

Държави-членки на ЕС

Австрия

Малта

Белгия

Полша

България

Португалия

Хърватска

Румъния

Кипър	Словакия
Чешка Република	Словения
Дания	Испания
Естония	Швеция
Финландия	Холандия
Франция	Великобритания
Германия	Турция
Гърция	Унгария
Ирландия	Италия
Латвия	Литва
Люксембург	Македония

Забравихме ли да споменем червения цвят? (=3-те страни, които трябва да посочат)

Представяне на важен театрален образ – Бай Ганя (жена), по литературния герой Бай Ганьо на Алеко Константинов.

Героят на Константинов се приема като амалгама на най-лошите черти на “средния българин”, но сатирата има двойно острие. Портретът на българщината е сътворен известно време след Берлинския конгрес и високообразованият автор-пътешественик може би провокира онова, което вижда като мнение на Европа за България като недодялана и изостанала.

Представянето на този герой дава възможност

- да се осмисли създаването на национални/културни стереотипи
- да се провери местният патриотизъм
- да се направи преглед на сегашните взаимоотношения между “великите сили” на Европа и онези членове на ЕС, които са били членове на източния комунистически блок.

Задача: Авторът – За кого говорим?

- Роден е на 1 януари 1863 год.
- Прострелян и убит на 23 май 1897 год.
- Завършва право.
- Посещава САЩ и пише книга “До Чикаго и назад”
- Домът му в Свищов сега е музей и в него се пази консервирано сърцето му.

Отговор – Алеко Константинов

Задача: Познайте кой е героят

- В няколко от разказите на Алеко срещаме един герой
- При първата ни среща той е търговец на розово масло и килимчета
- Но в крайна сметка се замесва в политиката
Как се казва?

Отговор: Бай Ганьо

Този раздел до голяма степен се занимава с това, което децата учат в училище, но изследва материала от най-различни гледни точки.

Бай Ганьо е олицетворение на българската народност и култура. Ако този уъркшоп се прави, да речем, в Англия, ще изберем герой, който е олицетворение на британщината – Анди Кап, може би. Анди се смята за амалгама на недостатъците на британската работническа класа.

Обосновка:

Защо използваме такъв герой? Отговор – заради неговата нееднозначност. Представете си, че Бай Ганьо е създаден от английски писател, или че Анди Кап се е появил във въображението на парижанин. Обидно? Сигурно.

Това е провокативен метод, с който насочихме младежите към осмисляне на европейската идентичност и глуповатите аспекти на национализма, без да сме прекалено директни.

Изследване на героя

Задача: Опишете Бай Ганьо

- Използвайте маркери и флип-карта
- Редувайте се
- Използвайте една дума, с която да опишете героя

Хайде няколко минути да помислим за Бай Ганьо

- Защо Алеко създава този образ?
- Бай Ганьо добър човек ли е?
- Бай Ганьо някаква метафора ли е?

Храна за размисъл: Бай Ганьо е станал български стереотип

От селото

Интересен факт: През 1950 год. 85% от българите живеят в малки градчета и села.

Към политиката

Това е индиректен начин да се зададе въпросът колко са се променили нещата от XIX век насам и да се даде насока за мислене по въпроса за това, че тази метафора е все още в сила.

Храна за размисъл: Тази снимка е направена от един американец пред 1923 година и е включена в учебник по география.

Въпрос: Това ли представлява “истинската” България?

Снимката е направена съвсем близо до хубави образци на архитектурата на XIX век, включително и царския дворец. Децата се насърчават да мислят защо издателят е избрал само тази снимка да представя България. Това доведе до разговор да двете страни на сатирата на Алеко. Как българите виждат себе си? Какво смятат те за начина, по който изглеждат в очите на другите?

Въпрос: Какво е стереотип?

Отговор: Неизменна обща представа или характеристика, която много хора смятат за представителна за определен вид хора или неща.

Създаване на културни стереотипи: Когато някой твърди, че всички, които принадлежат към друга култура, имат едни и същи, често обидни или по-нискокачествени черти.

Рай и ад

- **Рай** е мястото, където полицаите са британци, готвачите са французи, техниците са немци, любовниците са италианци, а всичко се организира от швейцарци.
- **Ад** е мястото, където полицаите са немци, готвачите са британци, техниците са французи, любовниците са швейцарци, а всичко се организира от италианци.

Следва един раздел, който илюстрира как могат да се характеризират различни расови групи или култури и как различните характеристики налагат **различен вид** взаимодействие. ЕС трябва да борави с различните черти, които са представени. Разделът съдържа някои трудни думи и сложни схващания. Но различните черти могат да се илюстрират с театрални похвати, като се използват сценарии от типа “сапунена опера”, а децата може да се подканят да описват показаното поведение със собствени думи.

Плурализъм Аууу – голяма дума!

Изразът подпомага обяснението на една черта на културата, както и на начина, по които се държат различни групи една спрямо друга.

Универсализъм Аууу – още една голяма дума!

Това е обратното на “индивидуализъм”.

Определения

Индивидуализъм: Поведението на човек в определена ситуация зависи от обстоятелствата. Човек се отнася със своето семейство, приятели и хора от своята група по най-добрия начин, а останалият свят да се оправя, както знае. Хората от групата се защитават взаимно. Не може да има абсолютни правила или принципи, защото всичко зависи от това, с кого си имаш работа. Никой не очаква животът да бъде справедлив. Разбира се, винаги ще има изключения.

Универсализъм: Има определени абсолютни правила или принципи, които винаги важат, независимо от обстоятелствата и конкретната ситуация. По възможност, човек трябва да се опитва да прилага едни и същи правила към всички в сходни ситуации. Справедливостта изисква към всички да се отнасяш по един и същ начин, без изключение за семейството, приятелите или хората от твоята собствена група. По възможност трябва да оставяш личните си чувства на заден план и да си обективен по отношение на ситуацията. Макар че животът не е непременно справедлив, можем да го направим по-справедлив, ако се отнасяме еднакво към всички.

Универсализъм – сепаратизъм

Кое е по-важно: правилата или личните взаимоотношения?

Понякога хората объркват този въпрос с нещо съвсем различно

Индивидуализъм – колективизъм

Кое е по-важно – интересите на всяка личност или тези на колектива?

Интересен факт Индивидуалистите са по-щедри за благотворителност. Колективистите всъщност не вярват в нея.

Определения

Индивидуализъм

- Вярва в изначалната важност на индивида и в добродетелта на самостоятелността и личната независимост.
- Система, която проповядва освободеност от държавните правила в преследването на личните икономически цели.
- Система, която твърди, че интересите на личността трябва да имат превес пред интересите на общността.

Колективизъм

В някои места, от момента на раждането нататък, хората влизат в силни колективни групи и трябва да започнат да работят за благото на групата още от ранна възраст.

Колективизмът е термин, използван за представяне на всякакъв морален, политически или социален мироглед, при който взаимозависимостта между хората и значението на силния колектив са по-значими от значението на отделните личности.

Като политическа и икономическа теория колективизмът гарантира контрол върху производството и разпределението на храната, дрехите и други стоки, осъществяван от името на всички. Обикновено това означава държавен контрол.

Храна за размисъл – Фонс Тромпенаарс

Този човек е изучавал *бизнес културата* навсякъде по света. Поведението на бизнесмените отразява поведението на обществото във всяка една държава.

Той открива, че на някои места културата е силно сепаратистка. На други места е универсалистка.

Онези, които са сепаратисти, обикновено са и колективисти.

Изобщо, онези страни, които са имали голяма промишленост и големи градове най-продължително време са най-

- Универсалистки
- Индивидуалистични

Корупция?

Сепаратизъм срещу универсализъм

Индивидуализъм срещу колективизъм

Различните култури смятат, че онова, което е противоположно, е покварено.

Дискусионен момент

ЕС проповядва универсализъм и един международен колективизъм. Според Тромпенаарс, в ЕС има държави, които са силно сепаратистки. Силните европейски държави вярват в индивидуализма и свободата на личността.

Смятате ли, че е възможно да се изгладят различията?

Задача: Универсализъм и плурализъм

По-долу има няколко групи твърдения. Във всяка група има по четири твърдения. Едно твърдение не принадлежи към тази група, защото не съответства на останалите. Намерете твърдението, което не е към тази група.

А

1. Обективността – да не се позволява личните чувства да влияят на вземането на решение – е възможна и желателна.
2. Правилата от време на време трябва да се нарушават.
3. Сделката си е сделка, каквото и да става.
4. Законът си е закон.

Б

1. Принципите са важни и не трябва да се правят компромиси.
2. Приятелите очакват специално отношение.
3. Трябва да си обективен – решенията зависят от обстоятелствата.
4. Сърцето трябва да командва главата.

В.

1. Хората обикновено назначават на работа свои приятели.
2. Важно е да се вземат последователни решения.
3. Логиката на главата е важна.
4. Изключенията от правилото трябва да се намалят до минимум.

Г

1. Приятелите защитават приятелите.
2. Животът е подреден и добре организиран, не разпилян.
3. Писмени договори не са нужни, едно ръкостискане е достатъчно.
4. Това отношение подобава на колективизма.

Д

1. Етиката зависи от ситуацията.
2. Правосъдието е сляпо – всички с равни пред закона.
3. Сделката си е сделка – докато се променят обстоятелствата.
4. Не се доверявай на непознати – те не са като нас.

Задача: Индивидуализъм и колективизъм

Следват няколко твърдения. Отбележете онези, които са колективистични, с “К”, а индивидуалистичните отбележете с “И”.

По-добре сътрудничество, отколкото конкуренция.

Правителствата са загуба на време. Трябва да се отървем от тях.

Важно е да създадем общество, в което всички са равни.

Хората трябва да имат свободата да притежават имущество.

Ако всеки е свободна личност, обществото е свободно.

Свободната пазарна икономика създава свобода и възможност за всеки.

Пълната демокрация е най-добрият начин за организиране на хората.

Важно е да има синдикати, които представляват работниците.

Парите са източник на злини.

Защитата на личните права е по-важно от следването на правилата на общността.

Горните задачи изискват грамотност и доста високо ниво на умения за излагане на доводи. При работа с деца с по-малки възможности за учене може да разгледате 2-те двойки противоположни концепции чрез етюди, последвани от дискусия.

Сценарий 1: Универсализъм и сепаратизъм

Домашното на Иван по математика е същото като на Сашо. Единият е преписал от другия. Учителят се изправя срещу двамата.

Сценарий 2: Индивидуализъм и колективизъм

Двама учители с прости думи обсъждат достойнствата на тясно насоченото обучение спрямо “общообразователното” обучение.

Храна за размисъл: всички групи използват стереотипи, когато описват други групи

Това е един вид колективистично поведение, но същевременно в известен смисъл е и индивидуалистично.

Колективистично = *групово* поведение

Индивидуалистично = *една* група се отделя от *друга*

Въпрос: Защо са полезни стереотипите?

Храна за размисъл: Бай Ганьо се използва и днес. Името му често се отнася грубо към всички българи с изключение на този, който говори.”

Съгласни ли сте с това твърдение?

Игра: Европа – културни стереотипи

- Разделете се отново по двойки
- Ще получите няколко кратки описания на културни стереотипи.
- Можете ли да определите за коя държава е всеки стереотип?

Примерно описание: Германия

18 кутии от бира “Калтенберг”. Моля те, побързай, трябва да хвана автобуса в 10.03, а както знаеи, тук автобусите никога не закъсняват. Не, не ги опаковай – ще ги напъхам в специалния дълъг джоб за наденици на кожения си панталон.

Направихме картинен ключ към няколко шеговити описания.

Целият раздел кулминира във връщане към предишния въпрос:

Има ли смисъл да се говори за “европейска култура”?

Дискусия:

По какъв начин ЕС представя идеята за обща идентичност?

Опишете по какви начини държавите в ЕС действат колективно.

Пътуване из Европа

Дами и господа, момчета и момичета...

Представяме:

Бай Ганя

Бай Ганя беше любезна да ни организира едно пътуване.

Ще ни поведе на вълшебно, тайнствено пътуване... през Европа ... през границите ... в красиви градове ... ще харчим много стотинки

На всеки уъркшоп Бай Ганя получаваше като награда пояс и званието екскурзовод на годината.

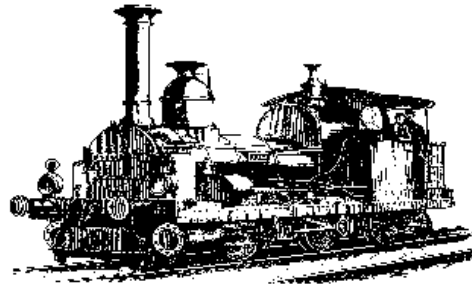
Четиридневна ваканция

Първа класа ли ще пътуваме?

Ами!

Ще пътуваме с влак (Бай Ганя има акции в БДЖ)

Така започва разглеждането на някои практически въпроси на живота, работата и пътуването в ЕС.

Преди заминаване трябва да напазаруваме...

Разделете се на два отбора.

Отбор 1 – вие отговаряте за продоволствията – храната и напитките за пътуването. Не слушайте съветите на Бай Ганя!!!!

Отбор 2 – вие избирате български сувенири. Не купувайте нищо от Бай Ганя!!!!

Набавихме литература от Metro Cash 'n' Carry, за да помогнем на децата за тази задача. Това допринесе за повдигането на редица въпроси:

- През почивните дни МЕТРО е винаги пълно с румънци, които идват да пазаруват в България заради по-ниските цени.
- Пътуването е лесно за румънците поради улеснените гранични формалности.
- В МЕТРО вече се пазарува и с евро, за да е по-лесно на българите.
- Други продавачи, ресторанти и т.н. приемат плащане и в евро и рекламните им материали са на няколко езика (международното летище на Букурещ е на по-малко от 2 ч. Път от Русе).
- Стоката, която се предлага в МЕТРО, не е идеална, ако ще купуваш неща, характерни за България – собственикът на магазина е от Германия.
- Има вече чужденци, които живеят в близост до града – как се отразява това на региона?
- Изпълняват се местни инфраструктурни проекти с финансова помощ от ЕС

Подреждат се столове така, че да представят влак със спални вагони и децата тръгват на пътуване, което ще ги отведе в Брюксел, седалището на Европейския парламент.

Имат затруднения на сръбската граница.

Бай Ганя е забравила да уреди визи и не носи документи да покаже, че има съгласието на родителите за пътуването на всяко дете.

Групата се отправя обратно към Русе. Може би ще е по-лесно, ако пътуването е през Румъния, която е членка на ЕС.

Задача 1

Ще преминем през шест държави и ще свършим пътуването си в седма.

Можете ли да ги познаете по знамената?

Знамената се дават разпечатани – децата пишат името на държавата срещу знамето.

Държави: Румъния, Унгария, Австрия, Германия, Люксембург, Франция, Белгия

С помощта на мултимедийна система показваме серия слайдове – изображения на различните страни. Свирихме националните химни, а едновременно с това саундтрак имитираше шума на дизелов локомотив. Няма нищо лошо в това от време на време да се държиш като дете!

Този раздел изисква достъп до електронно оборудване и признаваме, че някои неща биха се загубили без тази технология.

Спирахме във всяка страна.

Задача 2

Това е един огромна торба. Можете ли да откриете в чувала предмет или предмети, свързани с тази страна?

Чувалът беше пълен с джунджурии – от плюшени играчки до кутии с вино. Имаше всякакви екзотични примамки, за да стане ровенето по-забавно).

Задача 3

В някои от държавите има институции на ЕС. Кой са държавите? Кой са институциите?

Брюксел (Белгия)

Европейската комисия

Съвет на министрите

Европейския парламент

Люксембург

Съдът

Одиторския съд

Европейския парламент

Европейския парламент

Страсбург (Франция)

Европейския парламент

Франкфурт (Германия)

Европейската централна банка

Има няколко източника, от които може да се вземе информация за тези институции и за връзките помежду им. За пример използвахме много от една интернет-страница на BBC - www.bbc.co.uk

Направихме всичко възможно да оживим сухите данни с шеги и да обясним различните функции с думи, които децата могат да разберат, и с отправки към България, напр.

Европейската централна банка

Банката определя лихвите в страните, които използват еврото. Тя управлява и обменните курсове между еврото и останалите валути. В банката работят хора от всички държави-членки. Бай Ганя изпрати биографията си преди четири години и още чака за отговор.

Някои други институции

Европейския икономически и социален комитет

Европейския икономически и социален комитет

Европейския омбудсман

Това може да доведе до обсъждане на различните сфери на работа – напр. икономика, отбрана и т.н., както и на отношенията на ЕС с останалата част от света.

Европа и останалата част от света

В началото на обсъждането защо да не поемем малък риск? Влезте в интернет и направете малко търсене в YouTube, като използвате изрази като “Европа и САЩ” или “Европа и Далечния Изток”. Това ще даде достъп до много сатирични материали, които могат да бъдат интерпретирани за децата.

Какво е внушението на клипа?

Въпросът истински ли е и филмът честен ли е?

и т.н.

България и ЕС

След това представихме на децата един сайт www.evropa.bg, който е за отношенията между ЕС и България.

ЕС и младите хора

Хайде заедно да разгледаме един сайт.

Казва ни нещо за отношението на ЕС към правата на младите хора.

Г-н Скейтбордист има права, защото така казва Великобритания в

Конвенцията на ООН за правата на детето

Държавите-членки на ЕС отговарят за действията си съобразно тази конвенция.

Разгледахме заедно един документ, наречен “Ти и ЕС: Открий повече и си кажи мнението: Политиката на Европейската комисия по отношение на правата на детето (план, “Спасете децата”, 2006).

Голяма задача

В Брюксел децата срещнаха европейския комисар по образованието, обучението, културата и младежта, представен от един от екипа на ЕС.

Тя даде задача на всеки отбор.

Европейски град на културата

Отбор 1 – направете маршрут за делегация на ЕС на двудневно посещение във вашия град, така че да могат да разберат културния живот във вашата общност.

Отбор 2 – Нарисувайте символ за избирането на вашия град за европейски град на културата 2008.

Делегати от ЕС

Рисунката е в процес на правене

Статията свърши